

INTRODUCERE

Arhipelagul Gulag, care se întinde pe același spațiu ca și Uniunea Sovietică, ca număr de locuitori este mult mai mic decât ea. Câți anume există în arhipelag, ne este imposibil să aflăm. Se poate admite că în lagăre nu s-au găsit concomitent mai mult de douăsprezece milioane (unii intrau în pământ, Mașina aducea alții). Și politiciii nu erau mai mult de jumătate dintre ei. Șase milioane. O țară mică, precum Suedia sau Grecia, unde mulți se cunosc între ei.

Aleksandr Soljenițin,
Arhipelagul Gulag, I

Prezența (și imaginea) Gulagului este indisolubil legată de cea a sistemului totalitar. Teroarea pe care se bazează menținerea la putere a imperiului și apelul la forță folosită împotriva cetățenilor săi aparent ostili, complotiști, dușmani ai poporului și mai ales ai politicilor întreprinse de stat, instituirea climatului de teamă permanentă pentru cei care au scăpat (deocamdată) din malaxorul represiunilor (și acesta era tot un procedeu eficient de a păstra masele liniștite) este o temă extrem de bogată, despre care s-a scris foarte mult. Au scris și politicienii, au scris și istoricii, au scris și victimele, cele mai puține, rămase în viață, au scris și rudele lor.

În primul volum al studiului nostru am arătat care sunt mecanismele prin care s-a menținut la putere Uniunea Sovietică, organele de stat care au dus la îndeplinire dispozițiile sinistre de

pedepsire cu moartea sau de reeducare prin muncă a milioane de oameni de-a lungul întregii sale existențe. Mecanisme și organe care, mai apoi, odată cu eliberarea Europei de amenințarea nazistă, au fost aduse de Fratele de la Răsărit și în țările fraților mai mici, pentru a-i ajuta să se descurce cu dușmanii locali, din experiența de decenii din Uniunea Sovietică.

În această cercetare am folosit, evident, lucrările cele mai importante consacrate gulagului și fenomenului represiv în general, dar punctul central al informațiilor și imaginilor pe care le-am conturat provin din memoriile de lagăr sau de închisoare ale celor care au reușit să supraviețuiască și, după ce au scăpat din această mașină de tocat uriașă, au mai avut puterea să pună pe hârtie câte ceva din grozăviile prin care trecuseră, pentru a fi de luare aminte de către cei mai neștiutori și pentru a nu permite uitarea torturilor suferite, a chinurilor victimelor și mai ales pe cei care și-au dat viața pe acest câmp de luptă fantomatic. Spun fantomatic, pentru că, atât pentru Uniunea Sovietică, dar și pentru Republica Populară Română, acești prizonieri ai sistemului erau negați, erau ascunși – să amintim numai arestările nocturne și transportul arestaților la închisori în mașini-dubițe cu inscripții aparent banale pentru viața unui oraș mare; procesele-marionetă, fără respectarea legilor și de cele mai multe ori fără martori, transportul lor, conspirativ, până la locurile de detenție, în vagoane de vite, fără a li se permite deținuților să privească pe fereastră sau măcar prin ușile întredeschise ale vagoanelor; legea tăcerii în stațiile prin care treceau; interdicția, multă vreme, de a putea transmite acasă „domiciliul” temporar al deținutului, căruia îi era interzisă corespondența ș.a.m.d. Și să nu uităm, în fine, de declarația de nedeconspirare pe care ex-deținutul trebuia s-o semneze la ieșirea din închisoare sau lagăr, cu forța aproape, pentru că de semnarea ei era condiționată (abuziv!) chiar eliberarea...

Milioane de oameni de care nimeni „nu știa”, dar care erau, într-un fel sau altul, încă în sufletele familiilor mutilate, care mai

așteptau cu disperare un semn de viață, oricare ar fi el, de la cel dispărut fără urmă într-o noapte, în timpul unui alt val de arestări. Vom vorbi și despre climatul de groază al celor rămași acasă, în mare parte și ei viitori (oricum, potențiali) arestați, care dormeau iepurește și aveau pregătită în spatele ușii o mică valijoară cu un strict necesar uneori emoționant de naiv.

Pentru că uneori punctul de vedere al istoricului poate să pară cumva rece, sec, ascuns în spatele cifrelor și datelor care grăiesc fără a fi nevoie de prea multe cuvinte, am preferat să ne concentrăm în această descriere a gulagului pe amintirile, așa cum sunt ele, extrem de subiective și de fragmentare, ale celor care au trăit ani mulți în iadul represiv, în condiții inumane, din care nici măcar torționarii nu-și puteau imagina că ar mai putea scăpa cineva. Cu mici excepții, la locul de detenție se făcea tot ce era posibil ca „dușmanul poporului”, ostil politic, dușman incorigibil, care nu mai putea fi „reeducat”, „îndreptat”, să-și lase oasele acolo și să nu se mai întoarcă acasă, și mai îndârjit în lupta sa, tăcută sau gălăgioasă, împotriva puterii discreționare care s-a instalat în ciuda oricăror tradiții democratice.

Am vorbit în volumul precedent despre ce însemna democrație în viziunea părinților-fondatori ai bolșevismului, despre temeiurile acestui construct politic transplantat și în alte spații, așa că nu vom mai relua fundamentele politice și ideologice ale totalitarismului aplicat în sistemul de represiune. Pentru a da o susținere mai mare mărturiilor, unele dintre ele incredibil de bogate în informație și autentice, nedistorsionate (și oricum confirmate din zeci și zeci de alte surse), am inserat informații istorice care să explice mai bine contextul și cadrul general al întâmplărilor narate de „călătorii” în infern. Contextul general al terorii, al sistemului de lagăre și închisori, viața propriu-zisă din lagăre, muncile forțate, „personajele” de acolo, în sfârșit, eliberarea (care de multe ori nu era punctul final al acestui drum anevoios, ci numai un scurt popas, pentru a o lua

din nou de la capăt, într-un fel de pedeapsă sisifică eternă) sunt câteva dintre reperele pe care le prezentăm în detaliu în acest volum. Cu siguranță că erau și altele care puteau fi dezvoltate... Cu siguranță că se putea vorbi și mai mult, mai ales despre suferințele deținuților români. Am preferat să aloc un spațiu mai mare realităților sovietice pentru că ele au fost arhetipul, modelul general care s-a aplicat identic, mai ales la început, și la noi în țară sau în celelalte țări socialiste, pentru a se contura mai clar asemănările și mai ales diferențele locale. Pentru că, trebuie să spunem, sistemul de represiune și concentrare românesc, în pofida respectării cu strictețe a modelului impus de sus, a găsit câteva „portițe” prin care și-a putut manifesta la modul oribil originalitatea (pentru a nu vorbi, de exemplu, decât despre „experimentul Pitești”...).

